

4. Chen S. X., Benet-Martínez V., & Bond M. H. Bicultural Identity, Bilingualism, and Psychological Adjustment in Multicultural Societies: Immigration-Based and Globalization-Based Acculturation / Sylvia Chen, Veronica Benet-Martínez, Michael Bond // *Journal of Personality*. – 2008. – №76. – P.803–838.

5. Cudd A. E. Multiculturalism as a Cognitive Virtue of Scientific Practice / Ann E. Cudd // *Decentering the Center: Philosophy for a Multicultural, Postcolonial, and Feminist World* / Uma Narayan, Sandra Harding Eds. – Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 2000. – P.299–317.

6. Kymlicka W. Multiculturalism: Success, Failure and the Future [Електронний ресурс] / Will Kymlicka. – Washington, DC: Migration Policy Institute, 2012. – Режим доступу: <https://www.migrationpolicy.org/sites/default/files/publications/TCM-Multiculturalism-Web.pdf>

7. Kymlicka W., Norman W. Return of the Citizen: A Survey of Recent Work on Citizenship Theory / Will Kymlicka, Wayne Norman // *Ethics*. – 1994. – №104. – P.352–381.

8. Macedo S. Charting Liberal Virtues / Stephen Macedo // *Virtue: Nomos XXXIV* / J. Chapman and W. Galston Eds. – New York: New York University Press, 1992. – P.204–232.

9. Murdock E. Multiculturalism, Identity and Difference: Experience of Culture Contact / Elke Murdock. – London: Palgrave Macmillian, 2016. – 345 p.

10. Rawls J. Political Liberalism / John Rawls. – New York: Columbia University Press, 2011. – 576 p.

11. Spiecker B., Steutel J. Moral Identity and Education in a Multicultural Society [Електронний ресурс] / Ben Spiecker, Jan Steutel // *Studies in Philosophy and Education*. – 1996. – №15. – P.159–165. – Режим доступу: <https://pdfs.semanticscholar.org/808a/0128dc71a1bc7c65fa8a45491b7319d9cf25b.pdf>

Lushch U. I., PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Philosophy and Economics, Danylo Halytsky Lviv National Medical University (Ukraine, Lviv), ulyana.lushch@gmail.com

Multiculturalism in the context of identity problem and post–non–classical science

The paper aims to clarify a role of multiculturalism in new identity types forming and in the post–non–classical science development under conditions of globalization. Comparative and causal analysis, synthesis, abstraction, phenomenological and descriptive methods were used for the research. The phenomenon of multiculturalism is considered in demographical, ideological, ethical and psychological aspects. A positive influence of multiculturalism on the development of civil society and post–non–classical science is argued. The positive results of multiculturalism are analyzed: the civic identity mainstreaming, a new multicultural identity forming, providing a high level of critical thinking in scientific cognition and widening the ethical horizon of science. It is proved that, although multiculturalism and globalization are opposite–directed phenomena, they are closely related and interdependent: multiculturalism arises as a reaction to acculturation caused by globalization, but – at the same time – the deployment of multiculturalism positive results is possible due to the fact that the contemporary world is politically, economically and culturally integrated by globalization.

Keywords: multiculturalism, globalization, civic identity, multicultural identity, post–non–classical science, acculturation, relativization, tolerance.

УДК 292/299:217.5

Мальцев О. В.,

здобувач кафедри філософії, Житомирський державний університет ім. І. Франка (Україна, Житомир), olegmaltsev861@gmail.com

Шляхи й методи удосконалення природи людини в саєнтології

Метою даної статті є розгляд шляхів та методів удосконалення природи людини в доктрині саєнтології. На базі аналітичного дослідження корпусу саєнтологічних текстів в статті розглянуто теоретико–методологічна та практична актуальність вивчення проблеми удосконалення природи людини в Міжнародній Церкві Саєнтології (МЦС). Обґрунтовано тезу про те, що концепція удосконалення природи людини саєнтології та саєнтологічні

практики, з нею пов'язані, дозволяють розглядати доктрину Церкви Саєнтологів як типову для містико–релігійних рухів New Age синтетичну будову, яка поєднує окремі ідеї ведичного вчення, буддизму, іудаїзму, гностичизму, даосизму, античної філософії, а також уривки християнських догматів, філософії Ф. Ніцше і психоаналізу З. Фройда.

Ключові слова: саєнтологія, філософії Ф. Ніцше, психоаналізу З. Фройда.

Друга половина ХХ ст. в релігійному житті людства ознаменувалося розгортанням новітніх релігійних рухів (New Age), які ламали межі традиційної релігійності, утворюючи різноманітні «мікси» старих та нових релігійних доктрин Сходу та Заходу, поєднували в своїх релігійних конструкціях риси містико–окультних та езотеричних рухів Європи з шаманізмом, розробляли власні практики удосконалення людини, намагаючись розширити антропологічні горизонти людства в свій, інколи досить екзотичний спосіб. Однією з найдискусійніших релігійних течій та практик New Age, поза сумнівом, є Міжнародна Церква Саєнтології. Протягом свого існування Церква неодноразово опинялася в епіцентрі різного роду скандалів, судових процесів тощо, в деяких країнах світу її діяльність заборонена. Проте, кількість прихильників МЦС в світі зростає. Церква діє також і в Україні та інших країнах пострадянського простору.

Отже, релігієзнавче дослідження антропологічної концепції саєнтології є актуальним як в теоретичному аспекті вивчення специфіки синтетичних новітніх релігійних течій, так і в практичному вимірі, оскільки саєнтологи пропонують кожній людині практики самоудосконалення, дотримуючись яких кожен може, за їхнім твердженням, досягнути не лише здоров'я і щастя, але й успіху в бізнесі. Саєнтологи розробили власну «прикладну релігійну філософію», «інструменти» для покращення себе і свого існування. Вони вважають, що використовуючи саєнтологію, людина може підвищити свій рівень духовного усвідомлення її здібностей і навіть усвідомити власне безсмертя.

Метою даної статті є розгляд специфіки антропологічної концепції саєнтології на основі вивчення її матеріалів, що знаходяться у вільному доступі, а також релігієзнавчий аналіз шляхів і методів удосконалення людини, які пропонують своїм adeptам саєнтологи.

Саєнтологія пропонує своїм adeptам практичні методи (так звані «технології») допомоги людині у вирішенні її матеріальних та психологічних проблем і досягненні духовних цілей, а також езотеричне знання, яке відкривають послідовникам вчення по мірі опанування ними саєнтологічною доктриною та практикою. Вчення саєнтологів передбачає певний порядок вивчення трудів засновника саєнтології Р. Хаббарда та проведення одитингу – головного таїнства Саєнтологічної церкви.

«Жодна людина не буде щасливою, якщо в неї не має мети, і жодна людина не може бути щасливою, якщо в неї немає віри у можливість і власну здатність досягнути цієї мети» [5] – писав Р. Хаббард, намагаючись довести своїм послідовникам те, що в їхніх силах узнати дорогу до більш безпечною та щасливого життя. Створена їм у 1954 р. Міжнародна Церква Саєнтології (МЦС) проголошує, що «людина дійсно може знайти своє спасіння не просто в якійсь–то майбутній вічності, але тут і зараз» [3, с. 23].

Природньо, що Р. Хаббард вважав першим етапом удосконалення людини турботу про тіло. У книзі «Чисте тіло, ясний розум» Р. Хаббард заявив, що протягом життя в організмі людини накопичуються шкідливі хімічні речовини (наркотики, медикаменти, пестициди, барвники, консерванти тощо), які можуть завадити її духовному прогресу. Р. Хаббард запропонував програму «Очищення», яка є процедурою інтенсивної детоксикації організму, що триває 3–4 тижні і включає в себе біг, прийом біологічно активних добавок і тривале перебування в сауні. Особливістю програми є прийом ніацину, який, на думку Р. Хаббарда, здатний виводити з клітин і тканин тіла відкладення токсинів і наркотиків, а також усувати наслідки сонячних опіків і радіаційного опромінення. Послідовники саєнтології вважають програму «Очищення» найефективнішою програмою детоксикації організму [12, с. 420–421]. Ця програма є однією з ввідних послуг для тих, хто бажає прилучитися до саєнтологів. Крім того, ця програма застосовується саєнтологічними організаціями Нарконон [11] і Кримінон [14] для реабілітації людей з наркотичною залежністю або злочинним минулим. Зазначимо, що всі послуги Церкви Саєнтології, так само, як і всі пропоновані нею своїм adeptам рівні духовних практик, є небезкоштовними та коштують досить значні суми, що зростають від етапу до етапу «духовного росту» практикуючого. Вважається, що його статки мають зростати співмірно з духовним зростанням.

За Р. Хаббардом, розум людини складається з двох частин – аналітичного розуму і реактивного розуму. Аналітичний розум – це раціональний, сприймаючий, усвідомлюючий розум, який думає, спостерігає і запам'ятовує дані, а також вирішує проблеми. Реактивний розум – це та частина розуму, яка працює виключно на дратівливо-відповідній основі. Реактивний розум не підвладний вольовому контролю людини, він застосовує силу, керуючи свідомістю людини, її цілями, думками, тілом і діями.

У книзі «Діанетика: сучасна наука про розум» він описав реактивний розум і виклав технологію, призначену для того, щоб впоратися з ним і досягти стану Клір. Діанетика і є цією технологією. Тому діанетика розглядається саєнтологічною спільнотою попередницею і розділом саєнтології.

Реактивний розум не зберігає спогади такими, якими ми їх собі уявляємо. Він зберігає певні типи розумових образів–картинок, так звані інграми. Інграми – це повні, аж до останньої найдрібнішої подробиці, записи кожного сприйняття, присутнього в момент часткової або повної «несвідомості», яка може викликатися шоком, отриманим в результаті нещасного випадку, використанням анестезії під час операції, боєм від травми або високою температурою під час хвороби тощо. У ці періоди аналітичний розум частково або повністю відключається, а реактивний розум вмикається. Людина не усвідомлює існування інграми, однак вона може активуватися, нав'язувати свій зміст, викликати незрозумілі, неусвідомлювані і небажані страхи, емоції, біль і психосоматичні захворювання.

У діанетичній процедурі людина промовляє інцидент, що містить «несвідомість», від початку до кінця, поки інграма не скоротиться (це означає, що з інциденту будуть усунені весь заряд або біль) або поки вона не

буде стерта (це означає, що інцидент зник назавжди). Таким чином людина звільняється від згубного впливу інциденту і може відчути величезне полегшення, а її емоційний тон може підвищитися.

Описана діанетична процедура отримала назву одітинг (від англ. auditing – «слухання») – провідна релігійна практика саєнтологів. Одітинг передбачає спілкування наодинці з професійним саєнтологічним консультантом – одітором, який дотримується «точної процедури удосконалення людського духу». Для того, щоб отримати одітинг (брати участь у цей процедурі) людина має виконати дві ключові умови: щиро бажати спілкування з одітором і цікавитися власним життям і тими проблемами, які вирішуються за допомогою одітингу й покращують здібності людини. Дотримання цих умов має на меті усунення факторів, відволікаючих від процедури, і повноцінне її проведення задля отримання найкращих бажаних результатів.

Мета одітингу – відновлення здібностей людини і її буттєвості. Цього можна досягти двома способами: 1) допомагаючи людині як духовній сутності позбутися від будь-яких видів нездатності; і 2) підвищуючи її здатності, як духовної істоти. Очевидно, і те і інше необхідне людині, щоб повністю розкрити свій духовний потенціал.

В процесі одітингу застосовується Є–метр (електропсихометр) – пристрій, створений для «локалізації душевного тягаря». Ця згубна енергія, або сила, називається зарядом (charge). Коли людина, тримаючи електроди Є–метра, знову переживає неприємні миті минулого, стрілка на табло Є–метра відхиляється.

Саєнтологи наголошують на існуванні великої різниці «між технологією одітингу» (релігійною практикою) і іншими практиками. Під час одітингу не застосовуються ні гіпноз, ні техніки трансу, ані наркотики. Людина, яку одітують, повністю усвідомлює все, що відбувається. Одітинг точний, повністю систематизований і складається з конкретних процедур» [8].

Саєнтологічний священик, відповідно до Кодексу одітора, дає клятву ніколи не використовувати таємниці прихожанина, розкриті їм в сесії. Все, що прихожанин повідомив священикові в сесії, розглядається Церквою і Саєнтологічними священиками як недоторканна інформація. Вся ця інформація має зберігатися Саєнтологічною Церквою в суворій конфіденційності. Проте, досить багато бізнес–скандалів за участі саєнтологів в Європі була пов'язана з використанням інформації, отриманої під час одітингу членами Церкви з корисними цілями.

Деякі російські релігієзнавці [1, с. 35] вважають одітинг специфічною модифікацією християнської сповіді. На нашу думку, одітинг набагато ближчий до «практики переперегляду» мексиканських шаманів–які, описаної К. Кстанедою, яка в різних модифікаціях зустрічається в багатьох практиках New Age.

Людина, яка отримує одітинг, називається прекліром, «преклір» – людина, яка ще не Клір. Преклір – це людина, яка, проходячи одітинг, дізнається більше про себе і про життя.

«Клір – це назва стану, яке досягається за допомогою одітингу, і цим словом називають духовну істоту, яка більше не має власного реактивного розуму (прихованого джерела нерациональної поведінки, непояснених страхів,

розладів і невпевненості). Позбувшись реактивного розуму, індивідуум знову знаходить свою вихідну особистість, селф–детермінізм (здатність самостійно приймати рішення) і, по суті, набагато більше стає самим собою» [10].

Цей стан називається Клір (тобто «чистий»), тому що вихідна особистість (сама людина), селф–детермінізм (здатність визначати і управляти своїми діями), освіта і досвід Кліру були очищені від неоптимального. Вихідна особистість – це не хтось інший, і це не прихована та невідома людина, це осередок всього самого кращого в людині і її найвищих здібностей. Це означає, що всі здібності людини можуть бути використані для вирішення проблем, з якими вона стикається, і що вся інформація її аналітичного розуму доступна для вирішення цих проблем.

Клір здатний створювати і переживати будь–яку емоцію. Єдине, що йде з його життя, – це ті емоції, які завдають біль, викликають нерозумні реакції, знаходяться поза контролем. Якщо людина – Клір, він більшою мірою є самим собою. Іде лише негативне – реактивний розум, який не давав людині бути собою. Клір здатний бути причиною над своїм життям, а не просто реагувати на події. Клір не аберований. Він раціональний, оскільки приходиться до найкращих можливих рішень, ґрунтуючись на наявних даних і на власній точці зору. Клір доводить справи до кінця і досягає більшого, ніж він міг досягти до того, як став Кліром. «Яким би не були ваші здібності до цього, вони в значній мірі покращаться після того, як ви станете Кліром» [7].

Оперуючий тетан (ОТ) – це духовний стан існування вище стану Клір. Під словом «оперуючий» розуміється «здатний діяти і управляти об'єктами», а під словом «тетан» розуміється духовна істота, яке є вихідним «Я». Оперуючий тетан, таким чином, – це той, хто може управляти об'єктами без необхідності використовувати засоби фізичного всесвіту.

По суті, індивідуум є самим собою, він може управляти об'єктами і існувати без матеріальної допомоги. Це не означає, що людина стає Богом. Це означає, що людина повністю стає собою. «На рівні оперуючого тетана ви наближаєтеся до власного безсмертя як духовна істота» [9].

Щоб досягти стану «Оперуючий тетан» (ОТ) (як і будь–якого іншого духовного рівня в Саєнтології), треба пройти ряд послідовних кроків, кожен з яких піднімає вас трохи вище, ніж попередній, і на кожному з них ви досягаєте певної здатності. Встановлена точна послідовність цих кроків, і відхилення від неї не дає очікуваних результатів. Марно намагатися підняти когось на рівні ОТ, поки він не буде до цього готовий. На рівнях ОТ саєнтологи вивчають найбільш просунуті матеріали досліджень Р. Хаббарда. Ті, хто досяг стану «Оперуючий тетан», кажуть, що ці духовні досягнення просто не піддаються опису [9].

Мета досягнення стану «Оперуючий тетан» – піднятися над стражданнями життя і знову набути впевненості і здатності, від початку притаманні духовному суті. На цьому рівні індивідуум знає, що він існує незалежно і окремо від таких матеріальних речей, як фізична форма або фізичний всесвіт.

ОТ – це стан духовного усвідомлення, в якому індивідуум здатний контролювати себе і своє оточення.

ОТ – це той, хто знає, що він знає, і може створювати позитивні і спрямовані на виживання сліdstва за всіма своїми динаміків. Він знову повністю усвідомлює свій творчий хист як тета і може свідомо і з власної волі бути причиною над життям, думкою, матерією, енергією, простором і часом. У міру того як людина стає все більше і більше ОТ, вона як духовна істота стає все більш сильною, стабільною та відповідальною [2].

За Р. Хаббардом, в житті існує вісім прагнень (стимулів, імпульсів), які він називав «динаміками існування». Їх можна охарактеризувати наступним чином:

Перша динаміка – це динаміка самого себе, прагнення вижити в якості індивідуума, бути індивідуумом. Ця динаміка вміщує в себе тіло і розум людини.

Друга динаміка – це творчість. Творчість – це створення чогось для майбутнього. В другу динаміку входить будь–яка творчість. Вона включає в себе також родину і виховання дітей, а також все те, що може називатися родинним життям. Сюди ж входить і секс як механізм забезпечення майбутнього виживання.

Третя динаміка – це виживання групи. Будь–яка група або частина суспільства може розглядатися як складова третьою динаміки. Школа, суспільство, місто, нація є частинами третьою динаміки, і кожна з них сама є третьою динамікою.

Четверта динаміка – це виживання виду, для людини четверта динаміка – це виживання роду людського. Одна раса розглядається як третя динаміка, але все раси разом розглядаються як четверта динаміка. Цю динаміку можна назвати динамікою людства.

П'ята динаміка – це форми життя (тваринний та рослинний світ). Це зусилля, скероване не те, щоб вижили всі форми життя. Цю динаміку можна назвати динамікою живої природи.

Шоста динаміка – це фізичний всесвіт, який складається з чотирьох часток: матерії, енергії, простору й часу. Шоста динаміка – це прагнення до виживання фізичного всесвіту, за посередництва й за допомоги фізичного всесвіту та його складових частин.

Сьома динаміка – це динаміка духу, прагнення до виживання в якості духовних істот, або прагнення до виживання самого життя. Все духовне, що має, або не має індивідуальності, належить до сьомої динаміки. Вона вміщує в себе й буттєвість людини, її здатність до творчості, здатність бути причиною виживання та виживати, здатність до руйнування або прикидатися зруйнованим. Сьома динаміка – це джерело життя. Вона існує окремо від фізичного всесвіту і є джерелом самого життя. Тобто, тут наявне зусилля, скероване на виживання джерела життя.

Восьма динаміка – це прагнення до існування в якості **нескінченності**. Восьму динаміку часто називають Богом, Верховною Істотою, або Творцем, але правильна її назва, на думку саєнтологів, – нескінченність. Вона вміщує в себе всезагальність всього. За висловом Р. Хаббарда, «тільки досягнувши сьомої динаміки і осягнувши її у всієї її повноті, вона (людина) відкриє для себе істинну восьму динаміку» [3, с. 21–22].

Концепція восьми динамік є принциповою для саєнтологічної доктрини. Не дарма релігійним символом саєнтології є восьмикутний хрест, що символізує розглянуті вище вісім динамік життя, завдяки яким людина намагається вижити, а також здатність жити щасливо в кожній з цих сфер існування.

З точки зору ознайомлення індивідуума з ситуацією, в якій він знаходиться, жодна з динамік – з першої по сьому – не є важливішою за будь-яку іншу. Хоча динаміки не є рівними за значимістю, здатність індивідуума брати на себе буттєвості, дії і володіння по кожній з динамік є показником його здатності жити. Можна зрозуміти можливості й недоліки людей, якщо розглянути їх участь в різних динаміках.

Уявлення саєнтології про вищу реальність, що виходить за рамки матеріального світу, включає в себе поняття тета і динамік, в які входять духовний світ (сьома динаміка) і Верховна Істота (восьма динаміка). «Просування ввись до виживання на вищих рівнях є також просуванням до Бога», – стверджує Саєнтологічна церква [3, с. 155].

Другий елемент можна виявити в саєнтологічних церемоніях, що відносяться до ритуалів повсякденного життя (наречення, вінчання та церемонія похорону), і головним чином – в релігійних послугах, таких як одитинг і вивчення матеріалів Писання, за допомогою яких саєнтологи підвищують своє духовне усвідомлення і досягають розуміння духовного світу і, врешті-решт, Верховної Істоти. Що до третього елемента, то дуже активну спільноту прихожан можна побачити в будь-якій саєнтологічній церкві.

За Р. Хаббардом, послідовник саєнтологічного вчення, по мірі оволодіння притаманними цієї релігії «духовними технологіями» і осягнення саєнтологічного вчення, піднімається по шкалі емоційних тонів, стає життєрадісним, оптимістичним, енергійним і процвітаючим. Саме ці риси характеру вважаються в саєнтології доказом того, що людина успішно просувається в рамках саєнтології до «повної духовної свободи». Ті дії, які сприяють виживанню по більшості з восьми аспектів життя є добром, а ті, які руйнують або заперечують ці аспекти життя, є злом. Саєнтологи прагнуть приймати такі рішення, які покращують більшість динамік життя.

Саєнтологія вважає людину безсмертною духовною істотою з природними можливостями, які можуть бути удосконаленими набагато більше, ніж вважається. На відміну від авраамічних релігій та інших релігійних уявлень, які вважають, що людина має душу й є поєднанням душі й тіла, Саєнтологія стверджує, що людина є духовною ідентичністю – тетаном. Цей термін ввів Р. Хаббард, позначивши людину грецькою літерою тета – Θ, як «життя, дух та думку». Тетан (Thetan) – це саєнтологічний термін, що позначає безпосередньо особистість, духовну істоту. Це не розум і не тіло, а той, хто усвідомлює, що він усвідомлює, тобто духовна сутність, якою є сама людина. Це поняття корелюється з поняттям духа, душі у інших релігійних традиціях. Отже, тетан – це не щось, що має людина, а вона сама. Людина є духом, у якого є розум і який займає тіло.

Такі уявлення певним чином корелюються з індуїстськими уявленнями про реінкарнацію, оскільки тіло є лише тимчасовою оболонкою для існуючого вічно тетана, оскільки одним з принципів постулатів Саєнтології є уявлення про те, що кожна людина існувала до цього життя і буде існувати після нього.

Вважається, що до появи на Землі тетан жив у позаземній цивілізації. Події «космоопери», що включають міжгалактичні подорожі, зорельоти,

позаземні цивілізації, міжзоряні конфлікти і війни, вважаються в саєнтології реальністю. В Саєнтології уявлення про створення всесвіту впливає з теорії про тет (тобто життєву силу або дух), яка створює MEST (слово, що позначає фізичний всесвіт). Походження тети і створення фізичного всесвіту, сформульовані в Саєнтології, описані в праці «Фактор», написаній Р. Хаббардом у 1953 р.

Р. Хаббард дійшов висновку про те, що у життєвої сили, тобто тетана, є власний трак часу, тобто безперервний запис поточного моменту, сприйманого усіма органами почуттів, що ведеться на протязі всього існування людини, незалежний від тіла й триваючий мільйони років. Саєнтологи вважають доказом цього постулату свідоцтва про переживання людьми підчас одитингу інцидентів, які виходили за межі їхнього життя, але пояснюваними виходячи з існування реінкарнації. Наступним стало відкриття Р. Хаббардом «явища екстеріорізації» – відділення духу від тіла, при тому що людина знаходиться повністю в свідомості і усвідомлює те, що відбувається.

На переконання саєнтологів, людина, як і все суще у всесвіті, не знаходиться у стані стабільності, а має або розвиватися, або деградувати: «В цьому всесвіті і вас не може бути стану, в якому немає ані збільшення, ні зменшення, – зовсім стабільного стану» [6, с. 1]. Р. Хаббард запропонував так звану шкалу станів існування, в якій вказав кожен стан з динамікою (трендами) статистик і формулою ефективної діяльності людини в кожному з виокремлених ним станів. Послідовники Р. Хаббарда вважають, що запропонована ним шкала є універсальною, і «однаково застосовна до будь-якого всесвіту, в будь-якої цивілізації, до будь-якої організації, до будь-якого структурного підрозділу і до будь-якої людини» [4, с. 71].

У «Введенні у саєнтологічну етику» перераховано і проаналізовано 12 формул станів (від нижчого до вищого), які проходить людина на шляху духовного зростання:

- стан Збентеження;
- стан Зради;
- стан Ворога;
- стан Сумніву;
- стан Перешкоди;
- стан Неіснування;
- стан Загрози;
- стан Надзвичайного стану;
- стан Нормальної діяльності;
- стан Достатку;
- стан Могутності;
- стан Зміни Влади.

Р. Хаббард запропонував своїм послідовникам формули (послідовність дій), які дозволяють, на думку саєнтологів, піднятися з нижчого на вищий рівень існування. «Якщо не поводитися з цими станами належним чином, но вони призводять до скорочень, страждань, тривоги та смерті. Якщо з ними поводитися належним чином, вони призводять до стабільності, розширення, впливу й процвітання» [4, с. 69]. Підкреслюється те, що формули удосконалення існування людини працюють незалежно від її здібностей: «правильне застосування вірної формули працює. Це працює незалежно від того, наскільки нерозумно застосовується формула, за

умови, що застосовується вірна формула й всі кроки виконуються в точній послідовності. Талант впливає тільки на швидкість відновлення або розширення. Талановите застосування формули призводить до стрімкого й значного розширення» [4, с. 71].

Саєнтологі впевнені, що людині доступні набагато вищі стани існування, і вони досяжні за допомогою саєнтології. Р. Хаббард дав опис цих станів, роз'яснив, як їх можна досягти, і розташував їх у вигляді так званої «Таблиці класів, ступенів і усвідомлення», яка графічно відображає кожен крок на шляху вгору.

Саєнтологі вважають, що Бог допомагає тим, хто допомагає собі. Вони вірять, що кожна людина знає відповіді на таємниці життя. Потрібно лише усвідомити ці відповіді, і саєнтологія має допомогти досягти саме цього. Людина звикла отримувати готові відповіді. Саєнтологія вимагає від людини «думати самостійно».

Стосовно поняття гріха фундаментальним принципом саєнтології є те, що людина в основі своїй хороша; що вона прагне виживати; що її виживання залежить від неї самої, від її ближніх і від досягнення нею братства із всесвітом. Але вона стала «аберрованою» (тобто почала відхилитися від раціонального мислення й поведінки) через те, що прожила багато життів у фізичному всесвіті і, як наслідок, робить руйнівні дії, або гріхи. Ці руйнівні дії в подальшому зменшують її усвідомлення себе як духовної істоти, а також зменшують спочатку властиву їй доброту. Свобода духу може бути знайдена тільки на шляху до істини. Згідно саєнтології, гріх складається з брехні і прихованих дій і тому не є істиною. Саєнтологі вважають, що запропоновані ними практики допоможуть кожному подивитися на свої дії, усунути невігластво і аберацію, що з ними пов'язані, і знову прийти до знання і істини.

Чим же так приваблює саєнтологія власних прихильників? Тоді як багато релігій обіцяють спасіння після смерті, саєнтологія пропонує своїм adeptам впевненість в вічному спасінні тут і зараз. На переконання послідовників Р. Хаббарда, «саєнтологія уможливила для будь-якої релігії досягнення її цілей, і тому вона є релігією релігій» [7]. Саєнтологі вважають свою релігію унікальною тим, що вона не вимагає і не змушує нікого у що-небудь «вірити». В саєнтології декларується, що кожній людині слід думати самостійно. Саєнтологія пропонує технологію особистісного удосконалення, яку може спробувати застосувати будь-хто, а потім вже вирішити, чи працює вона для нього.

Висновки. Доктрина саєнтології, як і більшість неорелігійних доктрин, що виникли у 50–60 роках ХХ ст. в рамках руху New Age, ввібрала в себе деякі ідеї ведичного вчення, буддизму, іудаїзму, гностицизму, даосизму, античної філософії, а також уривки християнських догматів, філософії Ф. Ніцше і психоаналізу З. Фрейда. Спеціаліст по дослідженню релігії і нових релігійних рухів Дж. Мелтон позиціонує вірування саєнтології як найближчі до західних езотерично-гностичних вчень [13]. Разом з тим, логічно пророблена й до дрібниці конкретизована «наукоподібна» саєнтологічна технологія поєднується з елементами «космоопери» щодо уявлень саєнтологів про антропогенез. Специфічною рисою антропологічної концепції цього новітнього релігійного руху є його «космічна складова», що виводить людину як духовну

істоту за межі земного існування в безмежні космічні простори, віддаючи тим самим данину прагненню сучасної людини до розширення меж власного світу. В роботі з потенційними віруючими підкреслюється «свідомість та раціональність» їх вільного вибору релігії як технології власного самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Гордиенко Н. С. Религиоведческая характеристика Саєнтологической церкви (церкви Саєнтологии) / Н. С. Гордиенко // Свобода совести в России: исторический и современный контексты. Вып. 7. Сб. статей. – СПб.: Российское объединение исследователей религии, 2009. – С. 25–37.
2. Как бы вы описали состояние « Оперирующий тетан»? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.scientology.ru/faq/operating-thetan/how-would-you-describe-the-state-of-operating-thetan.html>
3. Саєнтологическая религия: истоки, церемонии, проповеди и службы. – Копенгаген: New Era Publications International ApS, 1999. – 365 с.
4. Хаббард Л. Р. Введение в саєнтологическую этику / Л. Р. Хаббард. – Копенгаген: New Era Publications International ApS, 2007. – 230 с.
5. Хаббард Л. Р. Дорога к счастью. Руководство по улучшению жизни, основанное на здравом смысле. – б/р.: Копенгаген: New Era Publications International ApS, – 256 с.
6. Хаббард Л. Р. Пять состояний. Лекция, прочитанная 25 мая 1965 года. – Лос-Анжелес: Golden Era Productions, 2009. – 26 с.
7. Что может человек, когда он становится Клиром? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.scientology.ru/faq/clear/what-can-you-do-when-you-are-clear.html>
8. Что такое одитинг? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.scientology.ru/faq/scientology-and-dianetics-auditing/what-is-auditing.html>
9. Что такое оперирующий тетан? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.scientology.ru/faq/operating-thetan/what-is-ot.html>
10. Что такое состояние клир? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.scientology.ru/faq/clear/what-is-the-state-of-clear.html>
11. Asimov N. Church's drug program flunks S.F. test / Nanette Asimov // San Francisco Chronicle (2.10.2004).
12. Christensen D. R. Sources for the Study of Scientology // Scientology / ed. James R. Lewis / Dorthe Refslund Christensen. – New York: Oxford University Press US, 2009. – P. 420–422.
13. Melton J. G. «Scientology» / Lindsay Jones, editor in chief // Encyclopedia of Religion, Second edition. – Vol. 14. – Gale – 2005. – P. 81–92.
14. Sommer M. Helping Spread the Word / Mark Sommer // The Buffalo News (1.02.2005).

References

1. Gordienko N. S. Religiovedcheskaja harakteristika Saєntologicheskij cerkvi (cerkvi Saєntologii) / N. S. Gordienko // Svoboda sovesti v Rossii: istoricheskij i sovremennij konteksty. Vyp. 7. Sb. statej. – SPb.: Rossijskoe ob#edinenie issledovatelej religij, 2009. – S. 25–37.
2. Kak by vy opisali sostojanie « Operirujushhij tetan»? [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://www.scientology.ru/faq/operating-thetan/how-would-you-describe-the-state-of-operating-thetan.html>
3. Saєntologicheskaja religija: istoki, ceremonii, propovedi i sluzhby. – Kopenagen: New Era Publications International ApS, 1999. – 365 s.
4. Habbard L. R. Vvedenie v saєntologicheskiju jetiku / L. R. Habbard. – Kopenagen: New Era Publications International ApS, 2007. – 230 s.
5. Habbard L. R. Doroga k schast'ju. Rukovodstvo po uluchsheniju zhizni, osnovannoe na zdravom smysle. – b/r.: Kopenagen: New Era Publications International ApS, – 256 s.
6. Habbard L. R. Pjat' sostojanij. Lekcija, pročitannaja 25 maja 1965 goda. – Los-Anzheles: Golden Era Productions, 2009. – 26 s.
7. Chto mozhet chelovek, kogda on stanovitsja Klirom? [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://www.scientology.ru/faq/clear/what-can-you-do-when-you-are-clear.html>
8. Chto takoe oditing? [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://www.scientology.ru/faq/scientology-and-dianetics-auditing/what-is-auditing.html>

9. Chto takoe operirujushhij tetan? [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://www.scientology.ru/faq/operating-thetan/what-is-ot.html>

10. Chto takoe sostojanie klir? [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa: <https://www.scientology.ru/faq/clear/what-is-the-state-of-clear.html>

11. Asimov N. Church's drug program flunks S.F. test / Nanette Asimov // San Francisco Chronicle (2.10.2004).

12. Christensen D. R. Sources for the Study of Scientology // *Scientology* / ed. James R. Lewis / Dorthe Refslund Christensen. – New York: Oxford University Press US, 2009. – P.420–422.

13. Melton J. G. «Scientology» / Lindsay Jones, editor in chief // *Encyclopedia of Religion*, Second edition. – Vol.14. – Gale – 2005. – P.81–92.

14. Sommer M. Helping Spread the Word / Mark Sommer // *The Buffalo News* (1.02.2005).

Maltsev O. V., Candidate of the Department of Philosophy of Zhytomyr Ivan Franko State University (Ukraine, Zhytomyr), olegmaltsev861@gmail.com

Ways and methods for the improvement of human nature in the scientology

The purpose of this article is to examine the ways and methods of improving the human nature in the doctrine of Scientology. Based on the analytical study of the body of Scientological texts, theoretical, methodological and practical relevance of studying the problem of improving the nature of man in the International Church of Scientology (MCS) is examined. It is proved that the concept of improving the human nature of Scientology and Scientology practices related to it allows us to consider the doctrine of the Church of Scientology as a typical synthetic structure for mystic-religious movements of New Age, which combines separate ideas of Vedic doctrine, Buddhism, Judaism, Gnosticism, Taoism, ancient philosophy, as well as excerpts of Christian dogmas, the philosophy of F. Nietzsche and the psychoanalysis of S. Freud.

Keywords: *Scientology, Philosophy F. Nietzsche, psychoanalysis S. Freud.*

* * *

УДК 17.026.2+17.036+172.12

Маслікова І. І.,

кандидат філософських наук, доцент кафедри етики, естетики та культурології, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), i.i.maslikova@gmail.com

Мотиви та причини альтруїстичних дій: тенденції пояснень в сучасній етиці

Здійснюється критичний огляд сучасних підходів в етиці чесноти, консеквенціалістській та деонтологічній етиці, які обґрунтовують можливість альтруїстичних дій, що сприяють благу інших та реалізують спільне благо. Аналіз мотивів і причин моральних дій (апеляція до власного благополуччя, чеснота як досконалість, «внутрішня сила та єдність» діючого суб'єкта, безпристрасність морального судження щодо максимізації корисності, агент-нейтральні безособові цінності) дозволяє побачити як сильні, так і слабкі місця сучасних етичних теорій.

Ключові слова: *благо іншого, спільне благо, мотиви та причин моральних дій, етика чесноти, консеквенціалізм, деонтологічна етика.*

Не зважаючи на проблемність понятійного оформлення ідеї моралі, її змістовні характеристики завжди пов'язувалися із вимогами самовдосконалення суб'єкта моралі та усвідомленням діючим індивідом необхідності сприяння благу іншого та досягнення спільних цілей. Однак декларування таких моральних вимог може залишитися лише моралізаторською риторикою, якщо не будуть зрозумілими можливості для їхньої реалізації. Тому вирішенню нагальних потреб сучасного суспільства, пов'язаних із закличками до спрямованих на спільне благо дій, має передувати робота щодо виявлення причин того, чому людина може та мусить турбуватися про благо іншого, здійснюючи альтруїстичні вчинки.

Звернення до історії моральної філософії (античної евдемоністичної етики, новочасового утилітаризму) та сучасних англо-американських дискусій між представниками етичного консеквенціалізму, деонтології та етики чесноти (Р. Краут, Т. Нагель, Д. Парфіт, М. Слоут та ін.) дозволить прояснити тенденції в поясненні мотивів альтруїстичної поведінки.

Метою даної статті є критичний аналіз етичних теорій, що пояснюють та обґрунтовують можливість дій, спрямованих на благо іншого та спільне благо.

Евдемоністична етика античності, будучи першим етичним поясненням моральної поведінки, концентрувала свою увагу на проблематиці блага та вищого блага, яке змістовно пов'язується із щастям – евдемонією. Але як помічають сучасні дослідники античної спадщини, грецький термін «евдемонія», який традиційно перекладають як «щасття», в принципі можна трактувати в термінології «благополуччя» (well-being) або «процвітання» (flourishing) [7]. При цьому, як відомо Аристотель надавав пріоритет не скільки власному «благополуччю», а спільному благу або благу іншого. В більшій мірі така зверненість на іншого пояснена у 8-й та 9-й книгах «Нікомахової етики», в яких дружба розглядається як складова благого життя, та відповідно дружні відносини будуються на взаємній захопленості [1, с. 205–202]. Отже, добродічне ставлення до інших та практикування в чесноті дозволяє людині досягти власного блага, блага інших та спільне благо. В такому сенсі евдемоністична етика не закликає до жертвовної поведінки, а пояснює поведінку як таку, що має переплетені мотиви, у тому числі, спрямовані на власне благополуччя індивіда та на благо інших, і сприяння благу іншого є в інтересах індивіда, тому він має бути зацікавленим в інших. Тому плекання «внутрішніх благ» – чеснот є необхідним процесом самовдосконалення індивіда, а прояви такої досконалості є елементом благого життя, якого всі прагнуть. Звідси чеснота в евдемоністичній етиці є тим ціннісним компонентом, без якого блага життя неможливе.

В другій половині ХХ століття відбувся помітний поворот до реактуалізації етики чесноти, оскільки цей вид етичного дискурсу фокусується не скільки на станах свідомості, а на цілісності морального вчинку, тим самим відкриває можливості здійснювати розгляд сутності людини як раціональної істоти крізь призму достеменного цілепокладання, що дозволяє «рухатися від можливості до дії» [2, с. 81]. Сучасний неоаристотеліанізм, яскравим представником якого є добре відомий українській науковій спільноті англо-американський філософ Е. Макінтайр, здебільшого концентрує свою увагу на добродісному індивіді та індивідуальних рисах характеру, «які постають якостями, необхідними для досягнення блага, внутрішніх щодо людських практик..., як якості, що сприяють благу цілого життя..., пов'язуються з пошуком блага для людських істот, концепція якого може бути розроблена та збережена лише в неперервній соціальній традиції» [2, с. 404–405].

Однак варто звернути увагу і на інші спроби розвитку етики чесноти, які концептуалізуються в напрямі, позначеному сучасним американським філософом Майклом Слоутом як «заснована на діючому суб'єкті етика чесноти» (agent-based virtue ethics).